

Poutník prohlédá ryúk světa

1. I dí mi můj vůdce: „Poněvadž všecko prohlédati máš, nej-
víš, jaké máš na ryúk:“ I vyvede mne. A aj nescialné zástupy vi-
dím jakó mha. Nebo tu ze všeho světa jazykú a národú, všeli-
jakého věku, zrostu, pohlaví, stavu, řádu a povolání lidé byli.
Na něž nejprv hledě, vidím předivně jich sem tam motání,
jako při rojení včel, a mnohem divněji.

2. Nebo jedni chodili, jiní běhali, jiní jezdili, jiní stáli, jiní
seděli, jiné leželi, jiní vsávali, jiní zas lžali, jiní se rozličné
vrtili; někteří byli samotní, jiní po houfích větších neb menších.
Kroj a křítal přerolčený byl na nich; někteří tře nazí, s divný-
mi všickni posuňky. Potkali-li se kteří, rozličného tu bylo kejklo-
vání, rukama, usty, koleny a jinak k sobě se toulení a choulení,
sumou rozličné tře. I dí mi můj tlumočnk: „Tu hle máš to
ušlechtilé pokolení lidáké, ten rozkošný, rozumem a nesmrtel-
ností obdařený tvor, kterýž jak neskonáého Boha obraz a k ně-
mu-podobnost v sobě nosí, z rozličnosti těchto jejich neskona-
lých činů poznati se může: tu jako v zrcadle spatříš důstojnost
pokolení svého.“

3. Hledím tedy sobě na ně ostřeji, a spatřím nejprv, že každý
v houfu mezi jinými chodě, larvu na tváři nosí, odejda pak,
kde by sám neb mezi sobě rovnými byl, ji smyká; a do houfu
jíti máje, zase připíná. I zeptám se, co to znamená? Odpověděl
mi: „To jest, synu milý, lidská opatrnost, aby se ně všechněm
každý, co jest, zjevoval. Sám u sebe může člověk býti, jakýž
jest, před lidmi pak lidsky se ukazovati a věcem svým tvárnost
dávati sluší.“ Takž mi se chut udělá, abych pilněji, jací pak bez
toho uličného přikrytí jsou, pohléděl.

4. A máje na to pozor, vidím, že všickni nejen v obličejí, ale
i sic na těle rozličné jsou zptvoření. Napořád byli trudovatí,
prašiví či malomocní: a mimo to; některý měl svinský pysk,
jiný psí zuby, jiný volové rohy, jiný osličí uši, jiný bazilískové
oči, jiný liščí ocas, jiný včelí pazoury; některé jsem viděl s pávo-
vým vysoko vytaženým krkem, jiné s dedkovým naježeným
chocholem, některé s koňskými kopyty etc., nejvíc pak bylo

5. Kapitola VII] VII — 3 prohlédá ryúk světa] prohlédáje ryúk světa, vidí —
3 m. Vidí... rozličnost] 1. Lidu rozličnost — 3 prohlédati] prohlédati —
5 mha] mha — 6 lidé byli] byli — 7 jich sem tam motání] sem tam jich se
motání — 8 včel] včely — 9 m. S rozličnými... posuňky] posuňky — 21 m.
3. Pokrytství] 2. Pokrytství — 24 jiti máje] máje — 26 m. 4. A divná potvorství]
neč — 21 Napořád] Napořád — 21 trudovatí] trudovatí]

6. Kapitola VII] VII — 3 prohlédá ryúk světa] prohlédáje ryúk světa; vidí —
3 m. Vidí... rozličnost] 1. Lidu rozličnost — 3 prohlédati] prohlédati —
6 lidé byli] byli — 8 včel] včely — 9 m. S... posuňky] posuňky — 21 m. 3. Pok-
rytství] 2. Pokrytství — 26 m. 4. A... potvorství] neč — 28 v obličejí] v obli-
čej (isk. chyba)

1. Vidí lidu
rozličnost

2. S rozličnými
povahami
a posuňky

3. Pokrytství
při všech

4. A divná
potvorství

Nedorozumění
společná při
všech

Neužitečnými
věcmi se zanášení

podobných opicím. I zděsím se a řeknu: „Však pak já toto
potvory jakési vidím.“ „Co (pry), všetyčko, pravíš, potvory?“
dí tlumočnk a hrozí mi pěstí. „Hleď jen skrze okuláry dobře,
spatříš, že lidé jsou.“ Někteří pak z mimo jdoucích zaslechlí,
že jsem je potvorami nazval, a zastaví se reptali a na mne se
také potrhovali. Takž já srozuměv, že tu mudrovati darmo;
umkl jsem, pomysle sobě: „Když pak lidmi býti chtějí, nechť
lépe nepřítlačí: a mne nezmámí; protože jsem uložil mlčeti
a tše raději na ty tak bystré věci, jakýchž jsem | tu začátek
spatřil, se dívati. P hledím znovu; a vidím, jak někteří uměle
s těmi larvami zacházeli, hbitě je smykajíce i vsstavující, takže
v okamžení sobě, kde viděli potřebu, jinou tvárnost dáti uměli.
A tu jsem již začalá kšhu světa toho vyrozumívati; ale mlčel
jsem.

5. Pozorují také a slyším je k sobě rozličnými jazyky mluvíti;
takže na větším díle nic sobě nerozuměli, ani neodpovídali,
aneb o jiném, než řeč byla, odpovídali, každý jinak. Někudy
jich celá hromada stála; všickni třebas mluvili, každý své,
a žádný žádného neposlouchal, ačkoli i trhali jedni druhými
vyslechnuti chtěce, však ho nebylo, spíše rvance a prance.
I řekl jsem: „Ale pro Bůh, což pak toto v Babyloně jsme?
Tutoť každý svou píseň hude; můž-liž větší směsice býti?“

6. Málo pak tu byl kdo zahálivý, všickni se prací nějakou
zanášeli; ale kteréž práce (a tohot bych se byl nikdy nenadál)
nic nebyly než aneb hrčky dětinské, aneb leda pachtování.
Někteří zajisté sbírali smeti a rozdělávali mezi sebe; někteří se
s kládím a kamením sem a tam váleli aneb je po škřepcích
zhůru leckams táhali a spouštěli zase; někteří kopali zemi
a převáželi neb přenášeli z místa na místo: ostatek lidu se
zvonic, zrcadly, měchýři, hrkavkami a jinými titrkami zachá-
zeli; někteří i s svým stínem hráli, jej měřice, honice, lapajíce.
A to vše tak usilně, až mnozí stonali a potili se, někteří se i pře-
trhovali. A byli všudy teměž úředníci jacísi, kteříž takové věci
poroučeli a rozměřovali s velikou srdatostí, jiní jich zase
s nejmenší srdatostí poslouchali. I řekl jsem s podivením:
„Ale ach k tomu-liž jest člověk, aby ostrost nebeského vtípu
svého na tak marné špatné věci vynakládal?“ „Co marné?“
řekl tlumočnk. „Zdaž se tu jako v zrcadle nespátřuje, jak hle
všecko vtípem svým lidé přemáhají? Jeden dělá to, jiný jiné.“

12 smykající] smykajíce

16 m. Nedorozumění] 3. Nedorozumění — 21 prance] pračky — 23 píseň
hude] hude — 24 m. Neužitečnými] 4. Neužitečnými — 25 nikdy] nikdy —
28 táhali] táhli — 22 lapajíce] a lapajíce — 23 jiní jich] jiní

16 m. Nedorozumění] 3. Nedorozumění — 21 prance] pračky — 26 m. Ne-
užitečnými] 4. Neužitečnými — 25 ale] neč — 25 jich] je

Bouře mořská Rozmáhlo se zajisté to vání tak násilně, že nejen námi, ale i těmi pod námi hlubinami zmitáno bylo, až hrůza k srdci šla. Nebo moře vlnami takovými odevšad se válelo, že sme jako po vysokých horách a hlubokých údolích jednak zhůru, jednak dolů chodili. Někdy námi zhůru střelilo, že sme sobě měsíce dosáhnouti moci zdáli; z toho zase zstupovali sme jako do propasti. Tu se zdálo, že nás proti nám jdoucí neb poboční vlna přikvácí a hned na místě potopí; ona pak podneslá vřdycky, toliko že nás ten prkenný koráb sem tam odráží a od jedné vlny druhé podáván jsa, jednak na ten, jednak na druhý bok dopada, jednak předkem kolmo zhůru, jednak dolů strměl. Odkudž nejen vodou vřdycky na nás a přes nás do povětří stříkáno, ale my ani státi ani ležeti nemohouc, z boku na bok sme přemítáni, jednak na nohy, jednak na hlavu staveni. Z čehož závrat a všeho vřudy s námi se podvracení pocházelo. Což když dnem nocí trvalo, každému souditi snadno, jakých se tu hrůz a strachů pocítiti musilo. I myslil sem sobě: „Ach, titof lidé mimo všecky, co jich svět má, pobožnými býti příčinu mají, po tu hodinu životem svým jisti nejsou.“ A ohlédaje se po nich, jak nábožní jsou, vidím, že jednostejně předce jako v krčmě žerou, piji, hrají, chtějí se, oplzle mluví, zlořečí a všelikou prostopašnost provodí. Nad čímž se zkormoutě, napomínati jich počnu i prositi, aby, kde jsme, pamatovali, a takových věcí přestanouce, k Bohu volali. Než co platno? jedni mne vysmáli, druzí na mne fukali¹, třetí opřáhali², čtvrtí vyhoditi strojili. Mánil můj, abych mlčel a hostem se v cizím domě býti pamatoval, kdež hluchým a slepým býti nejlépe jest. „Ach,

¹ osopovali se ² napřáhali, sáпали se

nemozne jest, čim ja, „aby se v tom...“ obyčejí.“ Tu oni opět v smíchy. Já nezbednost takou vida, mlčeti sem musil, prasku¹ však nějakého při nich se boje.

Vtom se bouře ssil a proti nám vichr strašlivý strhne. Loď Tu se teprv moře vlnami až k nebi kouřiti začne, tu nás sobě vlny jako míče podávají, tu se hlubiny odvírají a nás jednak sehlititi pohrožují, jednak zhůru zase vymítají; tu nás vítr v kolo bere a jednak sem, jednak tam námi hází, až praštělo všecko, jako by se na statisíce kusů roztrfšititi mělo. Tu já zmrtvěl všecek, nic již před sebou nevida než zahynutí. Onino násilí již odolati nemohouc a na skály neb mělčiny vehnání se bojíc, křídla strhovali a háky jakési veliké železné na přetlustých provazích vyhazovali: tak se na místě zdržeti, až by bouře pomínula, troufajíc². Ale nadarmo. Někteří zajisté z oněch po provazích lezoucích prudkostí větru jako housenky zházíni a do moře vmetáni; těmto týmž násilím kotvy se zutrhovaly a v hlubinách ztonuly. A tu teprv loď naše s námi již beze vši obrany, jako na proudě řeky tříščka, zmitati se počala. Obrům pak oněm železným svévolným teprv také srdce se tratilo: bledli, trnuli, co sobě počítiti nevěděli, na Boha teprv zpomínali, k modlitbám napomínali, i sami ruce spínali. Tu loď s námi jednak na dně moře usedati, jednak o skryté pod vodou skály se bítí a skrže to padati a pukati začne. Tu se voda rozštípeninami těmi k nám leje: kterouž ač vylévati, čím a jak kdo pro starost pro mladost mohl, poroučino, platno však nic nebylo, tlačila se násilím k nám a nás v sebe. Tu pláč, křik, upění nesmírné, žádný nic před

¹ výprasku ² doufajíce

očima neviděl než ukrutnou smrt. Avšak že život milý, chytil se, čeho kdo mohl, tabulí, desek, holí, zda by se tím od potopení ubránil a snad někam vždy¹ vyplouti mohl. Až i já, když se naposledy lodí rozsmekla a všecko potonulo, čehosi se chytě, vyšel sem s nemnohými na břeh jakýsi; jiné sehltila všecky strašlivá ta propast. Kdež od zděšení a hrůzy sotva se probrav, svým vůdcům domlouvati začnu, že mne v to uvedli. Oni, že to neškodí mi: když sme jen vybědli, abych byl myslí dobré. Věru myslí dobré: do své nejděšší smrti na nic podobného navěsti se nedám.

Hledě pak, vidím, že ti se mnou vychváčení² zase tam běží a znovu do korábů sedají. „I jdětež na všecko neštěstí,³“ řekl sem, „opovážliví lidé: ani se víc dívati na to nechci.“ Tlumočník můj: „Ne každý jest tak rozmazaný⁴,“ dí; „pěknát jest⁵, milý brachu, statek a zboží! pro nahnání jeho musí se člověk i života odvážiti.“ Na to já: „Co jsem hovado, abych pro tělo toliko a tělu naháněje život všanc sázel? Bá, však toho ani hovado nečiní, člověk ovšem, přednější věc v sobě maje, duši, té by zisků a rozkoší hledati měl.“

¹ přece ² zachránění ³ Necht vás postihne všecko neštěstí! I zlomte vaz! ⁴ rozmazlený ⁵ totiž věc

POUTNÍK STAV UČENÝCH
PROHLÉDÁ; NEJPRV VEŘEJNĚ¹

řekl ke mně vůdce můj: „Již já myslí tvé rozumím, kam tě táhne: mezi učené s tebou, mezi učené, to pro tebe vnada, to lehčejší, to pokojnější, to myslí užitečnější život.“ „Ba, tomuť jest tak,“ dí tlumočník. „Nebo co rozkošnějšího býti může, jako aby člověk, nechaje a nedbaje hmotného toho těla kvaltování, s samým všelijakých ušlechtilých věcí zpytováním zacházel? Toť vpravdě jest, což smrtné lidi nesmrtnému Bohu podobné a teměť rovné činí, aby jako vševedoucí byli, co na nebi, na zemi, v propastech jest, neb bylo, neb bude, všecko stíhající², všecko znajíce; ač ne všechněm v jednotejné dokonalosti, pravdat jest, toho se dostává.“ „Vedtež mne tam, proč meškáte?“ řekl sem.

I přijdeme k bráně, kterouž mi *Disciplinam*⁵ jmenovali: a ta byla dlouhá, uzká a tmavá, plná zbrojných strážných, kterýmž se každý, kdo do ulice Učených chtěl, opovéditi⁶ a průvodu žádati musel. I viděl sem, že houfové lidu, zvláště mladého, přicházeli a byli hned na rozličné trpké exameny bráni. Nejprvnější examen při každém byl, jaký měsíc, jaký zadek, jakou hlavu, jaký mozek (což z vozhera⁷ soudili) a jakou kůži přináší. Byla-li hlava ocelivá a mozek v ní ze rtuti, zadek olověnný, kůže

Tuhý napřed
examen⁴

¹ všeobecně ² zabýval se ³ postihující, chápající ⁴ zkouška
⁵ učení (ale také kázeň) ⁶ ohlásit ⁷ z nosního hlenu (pokládán za výměšek mozku)

železná a měšec zlatý, chválili a hned ochotně dále vedli: neměl-li kdo toho paterého, aneb mu kázali zpět, aneb špatně tušíc¹ tak nazdařbuh přijímali. I řekl sem divě se: „Co pak jim tu na tom paterém kovu záleží, že se tak pilně na to vše dobývají?“ „Ba mnoho,“ dí tlumočník. „Nemá-li kdo ocelivé hlavy, rozpuke se mu; nemá-li v ní tekutého mozku, nebude z něho míti zrcadla; nemá-li plechové kůže, nevytrpí formaci²; nemá-li olověného sedadla, nevysedí nic, roztrouší všecko; a bez zlatého měšce, kde by nabral času, kde mistrů, živých i mrtvých³? Či mníš, že tak veliké věci darmo⁴ přicházeti mohou?“ I pozoruměl sem, kam se to směřuje, že se k tomu stavu zdraví, vtip, ustavičnost, trpnost⁵ a náklad přinášíti musejí; a řekl sem: „Takť se tedy opravdu říci můž: Non cuivis contingit adire Corinthum.⁶ Ne každému se dřevu dostane býti fladrem?“

Nesnadné
a bolestné
k nim
vcházeti.
Memoria
artificialis⁷

I vejdem dále do brány, a vidím, an každý ten strážný, jednoho neb více jich na práci vezma a s nim se veda, do uší mu cos dmýchá, oči protírá, nos a chřípě vyparuje⁸, jazyk vytahuje a obkrajuje, ruce a prsty skládá a rozkládá, a nevím, co víc nedělá. Někteří se i hlav provrtovati a cos nalévati pokoušeli. Nad čímž tlumočník zděšeného mne vida: „Nediv se,“ řekl; „učení ruce, jazyk, oči, uši, mozek a všecky vnitřní i zevnitřní smysly jinakší než hloupý lidu obor míti musejí: protož se tu přeformovávají, a to bez práce a odporosti býti nemůž.“ Vtom pohledím a spatřím, jak neboží mnoho od toho přeformování dávati museli. Ne o měšci, než o kůži, jíž museli nastavovati, pravím. Tytýž¹⁰ zajisté pěst, rafije,

¹ nedoufajíc v dobrý výsledek ² přetváření, výchovy ³ tj. knih
⁴ zadarmo ⁵ trpělivost ⁶ p. 202 ⁷ jadrným dřevem ⁸ umělá paměť
(podepřená různými pomůckami) ⁹ vyčišťuje ¹⁰ časem, často

ferule¹, metla na líci, na lebu, na hřbetě, pod sedadly² se octla, až krvavou cedili, a teměř napořád prouhů, šrámů, modřin, mozolů plní byli. Což někteří vidouc, dřív než se jim dali, jen do brány nahlédnouc, coufali; jiní formovatelům těm z rukou se vydrouc, zutkali tolikéž. Menší jich počet dotrval, až na prostranno puštění; až i já také, do toho stavu chut máje, formaci tu sem, až ne bez nesnadnosti a trpkostí, vystál.

Z brány když vycházíme, vidím, že každému tomu ponabroušenému cejch dávají, po němž by, že mezi učence přináleží; poznán býti mohl, kalamáf za pás, za ucho péro a do ruky prázdnou knihu k shledávání umění: i dostal sem toho také. Tu pak dí mi Všežvėd: „Nu, již tu máme čtvero rozcestí, do filozofie, medicíny, juris prudentie³ a teologie: kam nejdřív chceme?“ „Jak soudíš,“ řekl sem. On zase: „Dojděme nejprv na plac, kdež se všickni scházejí, aby se na ně zespolka podíval; potom auditoria⁴ porůznu procházeti budeme.“

Heslo
každému
učení

I uvede mne na nějaký rynek, a aj, tu oblakové študentů, mistrů, doktorů, kněží, mládenců i šedivců! Z nichž někteří po hromadách se drželi, spolu rozmlouvajíc a disputujíc; jiní se do koutů tiskli, jiným z očí. Někteří (což sem dobře vyšetřil, ale sem jim toho tam mluvití nesměl) měli oči, a neměli jazyka; jiní měli jazyk, a neměli očí, někteří toliko uši, bez očí a jazyka etc.; takž sem porozuměl, že i tu nedostatkové přebývají. Vida pak já, že všickni tito odkuds vycházejí, a zase tam vycházejíce, jako včely z oule a do oule se motají, pobídnu, abychom tam také vešli.

I mezi
učení
nedosta

Takž vejdem: a aj, tu síň veliká, jíž sem ani konce

¹ prut, rákoska ² na zadnici ³ právní vědy ⁴ posluchárny